

**Цифрова колекція наукової бібліотеки Державного
природознавчого музею НАНУ**

**Digital collection of the scientific library of the
State Museum of Natural History
of the National Academy of Sciences of Ukraine**

Stirba de Stirbitz Franciszek Opisanie Zrządów w Krynicy Cyrkule Sandeckim znajdujących się / przez Franciszka Stirba de Stirbitz. – we Lwowie: Drukiem Józefa Schnaydera, 1816. – 89s.; [4].

Download a copy of the book from the site:

<https://libsmnh.com.ua>

Permanent link to the book page:

[https://libsmnh.com.ua/books/stirba_de_stirbitz_franciszek/opisanie_zrzodel_w_krynicy\(1816\)/](https://libsmnh.com.ua/books/stirba_de_stirbitz_franciszek/opisanie_zrzodel_w_krynicy(1816)/)

Biblioteka Muzeum im. Dzieduszyckich
we Lwowie.

9-441.

Sa 351 N 241.

LH
18 $\frac{21}{10}$ 32

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

OF THE

PHYSICS

DEPARTMENT

OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS

DEPARTMENT

1880

PHYSICS

Die
Mineralquellen

zu

Krynica

im Sandecer Kreise in Ostgalizien.

Von

Fr. Stirba von Stirbitz,

Doktor der Medizin und k. k. Krynicer

Brunnenarzt.

Lemberg 1816,

gedruckt bey Joseph Schnayder.

9-441
440
Opisanie

Zrządź mineralnych

▼

K r y n i c y

Cyrkule Sandeckim znajdujących się.

przez

Franciszka Stirba de Stirbitz,

Doktora medycyny i C. K. Le-

karza w Kąpielach Krynickich.

we Lwowie 1816,

Drukiem Józefa Schnaydera,

Seiner Excellenz

dem Herrn

Franz Freyherrn v. Hauer

Kaiserl. königl. wirklichen geheimen Rath,
Gubernial - Präsidenten der Königreiche
Galizien und Lodomerien, und Ritter des
heiligen Stephan - Ordens, dann des
goldenen Zivil - Ehren - Kreuzes.

Jego Excellencyi

P a n u

Franciszkowi Baronowi de Hauer

C. K. aktualnemu tajnemu Radzcy, Pre-
zydentowi w Gubernium Galicyi i Lodo-
meryi, Kawalerowi orderu S. Stefana i
orderu złotego Krzyża cywilno hono-
rowego.

Euer Excellenz!

Durchdrungen vom wahren Gefühle der Menschlichkeit und beseelt von dem einstimmigen Wunsche der Brunnengäste, welche in diesem und dem verflossenen Jahre Krynica besuchten, eine vollständige Beschreibung über Krynica, deren innere Einrichtung und Kuranstalten zu erhalten, mochte ich mich an dieses Werkchen, in der Absicht durch solches dem allgemeinen Verlangen zu entsprechen.

Seit dem Jahre 1809 wohne ich als praktischer Arzt in der Kreisstadt Neu = Sandez; seit 1814 wurde ich von Seite Einer Hochlöblichen k. k. galizischen Landesregierung zum Krainizer = Brunnendarzten ernannt. Wenn ich also sage, daß ich schon in jener Zeit jährlich ein ziemlich zahlreiches Publikum nach Krynica schickte, um solches daselbst sein Heil in so manchen oft verjährten Uebeln finden zu lassen,

von

Jaśnie Wielmożny Panie !

Powoduiąc się szczerém uczuciem ludzkości i zachęcony od osób w tym i w przeszłym roku Krynicę odwiedzających, którzy sobie iednostaynie życzyli mieć dokładne opisanie wód Krynickich, wewnętrznego ich porządku i miejscowego leczenia; przedsięwziołem wydać ninieysze dziełko, aby powszechnemu żądaniu zadosyć uczynić.

Zaczawszy od roku 1809 mieszkałem w cyrkularném mieście nowym Sączu i trudniłem się praktyką powołania lekarskiego. W roku 1814 zostałem od tuteyszego C. K. krajowego rządu ustanowionym miejscowym lekarzem w kąpielach Krynickich. Jeżeli mi to za wód służyć może, że będąc ieszcze w Sączu iuż znaczną liczbę osób do Krynicy

co

von deren glücklichen Erfolge ich mich zu überzeugen jederzeit hinreichende Gelegenheit hatte; wenn ich annehme, daß ich Krynica alle die Jahre hindurch jeden Sommer besuchte, um daselbst die Trink und Baadekur selbst zu brauchen; wenn ich hiezu die genauen Beobachtungen mitrechne, die sich mir während meiner zweijährigen Anstellung daselbst darstellten, so glaube ich ohne Scheu behaupten zu dürfen, daß ich die Eigenschaften unseres Mineralwassers und die Wirkung desselben auf den kranken Zustand des Körpers mir so ziemlich eigen machte, um diese meine praktischen Betrachtungen auch Andern mittheilen zu können.

Einige Kurgäste die aus entferntern Gegenden in diesen beiden Sommern Krynica
be-

co roku posełałem, aby te w zastarza-
łych nawet chorobach pomocy tamtey-
szych wód doświadczały, i że każdego
czasu o szczęśliwych skutkach dostatecznie
przekonać się mogłem, ieżeli mi wolno
będzie przytoczyć, że ia sam przez cały
ten czas, każdego lata, dla używania wód
tamtejszych Krynice odwiedzałem; ieżeli
nakoniec z tém doświadczeniem połączę
uwagi, które w przeciągu dwuletniego po-
stanowienia mego, uczynić częstokroć mia-
łem sposobność, pochlębiam więc sobie
i śmiało się z tém oświadczyć mogę, że przy-
mioty mineralnéy wody naszej i iéy sku-
tki, co do chorób ludzkich, dosyć mi są zna-
iome, abym ie mógł publiczności udzielić.

Cudzoziemcy, którzy z odległych o-
kolic w tych dwóch latach Krynice zwie-
dzi-

besuchten, fuhren, von Doktor und Professor Schultes Beschreibung der Mineralquellen zu Krynica irre geleitet, ohne am Baadeorte von der Lokalität oder etwanigen möglichen Unterkunft Kunde einzuziehen geraden Weges ins Dorf, um da in einer Bauernhüte Unterkunft zu finden; bald aber bedauerten sie solches, nachdem sie vom Hause keine Lebensmittel, und Küchengeräthe mitgebracht, und in Erfahrung gebracht haben, daß in Baadeorte selbst Wohnungen nach der Wahl, und der bestimmten Tage zu haben sind, und man daselbst mit Kost und andern nöthigen Gemächlichkeiten versehen werden kann. Ein Beweggrund mehr, warum ich dieses Werkchen dem Publikum überliefere, um solches zu verständigen, was Krynica heut zu Tage ist, und was es war im Jahre 1806 als Schultes auf Befehl der Regierung diese Mineralquellen chemisch untersuchte.

Weit

dzili, zapatrując się na opisanie wód mineralnych Krynickich Doktora i Profesora Schultes, a nie powziąwszy w łazienkach wiadomości o położeniu miejsca lub sposobie mieszkania; zaiechali prosto do wsi, aby w której bądź chłopskię chałupie zamieszkać mogli. Lecz wkrótce żałowali tego, gdyż ani żywności ani naczyń kuchennych z sobą nie przywieźli, a do tego późnię się dowiedzieli, że w samych łazienkach pomieszek na wybór, żywności i innych wygod podług upodobania za wyznaczoną cenę dostać można. Ta okoliczność była dla mnie tym większą pobudką, abym to dziełko publiczności ofiarował i tym sposobem ją uwiadomił, czém Krynica jest teraz, a czém była w roku 1806, kiedy Schultes z rozkazu rządu dochodził chemicznie własności ięz zrzódeł mineralnych. Da-

Weit entfernt dieses Werk für Aerzte, am
allerwenigsten für Chemiker zu schreiben, denen
die in dieser Hinsicht alles erschöpfende Schrift
des Professor Schultes genügen mag, beschrän-
ke ich mich nur auf eine getreue Darstellung
alles dessen, was Krynica und deren Mines-
ralquellen betrifft, und begnüge mich damit mei-
nen Lesern die Wirksamkeit deren auf den er-
krankten Körper durch faktische Data aufzuzei-
gen.

Indem ich in Euer Excellenz den Bes-
chützer von Krynica sehe, nehme ich mir die Frey-
heit Hochdemselben diese kleine Schrift als Be-
weis der erfurchtvollsten Hochachtung zu wid-
men, mit welcher ich die Ehre habe zu seyn

Euer Excellenz

gehorsamster
Fr. Stirba v. Stirbitz.

Dalekim. będąc od tego, ażebym miał pisać dla lekarzy, tém bardziéy dla chemików, dla których pismo Professora Schultes, wszystko w tym względzie już zawiera; przedsięwziółem krótko i szczerze opisać tylko to, co się Krynicy i iéy wód mineralnych tyczy i poprzestać na opisaniu szczególniejszych dzieiów, któreby czytelnika o skutkach tych wód przekonać mogły.

Widząc w osobie Waszéy Excellencyi opiekuna wód Krynickich, niech mi wolno będzie na dowód najgłębszego uszanowania mego, poświęcić Mu to pismo moje i wyznać oraz że jestem

Waszéy Excellencyi

nayniższym sługa
Franciszek Stirba de Stirbitz.

K r y n i c a.

Im Sandezer Kreise 4 Meilen von der Kreisstadt liegt das zur Mischiner Kameral = Herrschaft gehörige ziemlich große Dorf Krynica. An dessen obern Ende liegt der eigentliche Baadestort in einem angenehmen länglichten von Norden gegen Süden streichenden Thale, das von beiden Seiten mit anmuthigen Bergen, abwechselnden Waldungen, und fruchtbaren dazwischen liegenden Feldern und Wiesen umgeben ist, die ein von oben dem Dorfe nach in verschiedenen Krümmungen herabfließender Waldstrom von einander theilet, und bey deren Erstfletterung eine romantische Aussicht in die angrenzende Gebürgskette Ungarns und die über den Wolken emporsteigenden Karpaten das Auge überrascht, und die Mühe lohnet solche erstiegen zu haben.

Am Fuße des sogenannten Quellenberges entspringt der eigentliche Krynizer Sauerbrunn, von dessen uralter Existenz und schon früherem Gebrauche als Trinkkur Raczyński in seinem *Accituasium* erwähnt.

K r y n i c a.

W Cyrkule Sandeckim cztery mile od miasta cyrkularnego jest położona dość wielka wieś Krynica, do kameralnego państwa Muszyny należąca. W wyższym końcu wsi znajdują się właściwe łązienki w przyjemny od północy ku południowi wzdłuż ciągnący się dolinie, która z obu stron wyniosłemi górami lasami i pomiędzy nie na przemianę położonemi żyznemi polami i łąkami jest przyozdobiona; a którą potok z lasu wyżej wsi wypływający w wężykowatym kierunku przedziela. Zwierzchołka pomienionych gór widać romansowe położenie pogranicznego pasma gór węgierskich i do obłoków sięgających Karpatów, co dla oka niespodziewany sprawuje widok i wynagradza za podjęte w tej podróży trudy.

Z pod góry tak zwaney zródłowey dobywa się właściwa kwaśna woda Krynicka, której bytność i używanie iako lekarstwo wewnętrzne już od dawna są znane, i o której Raczyński już w swoim *accituasium* namienia.

Pod

Zu jener Zeit gehörte Krpnica sammt noch dreyßig andern umliegenden Dörfern und zween Marktflecken den Erzbischöfen zu Krakau. Mit Galizien fiel es als Religionsfond der österreichischen Kammer zu.

Im Jahre 1784 bereisete der in Sandez gewesene Kreiskommissär Styrz von Saubergen in Auntsangelegenheiten die Muschiner Herrschaft, sah in der Durchreise die mit großer Gewalt, und schäumenden Aufbrausen dem Schoße der Erde entquillenden Quellen, und kaufte den Grund auf welchem diese Quellen sich befanden von dem Eigenthümer an sich. Sogleich ließ er das dicht um die Quellen wachsende, und daselbst durch den Schatten viel Rasse verursachende Gebüsch weghauen, gab dem nahe vorbeysfließenden Strome so viel möglich eine entferntere Richtung, baute ein kleines Häuschen hin, und sann eben auf Mittel dieses von der Natur im rohen Zustande für so viele Uebel angebothene Heilmittel zu vervollkommen, als er im Jahre 1796 von Seite der Regierung nach Westgalizien berufen wurde, wo er dann sich genöthiget sah dieses sein Eigenthum an die Kammer zu verkaufen.

Erst dann fieng die galizische Landesregierung

Pod ten czas należała Krynica z trzydziestoma przyległemi wsiami i dwoma miasteczkami do Arcybiskupstwa Krakowskiego. Razem z Galicyą, należąc do funduszu religii, dostała się skarbowi austriackiemu.

W roku 1784 obieżdżał bywszy Sandercki cyrkularny Komissarz Styx de Saubergen urzędownie państwo Muszyńskie, postrzegł źródło, które pieniąc i burząc się gwałtownie z pod ziemi wytryskało, kupił zaraz od właściciela ten grunt, na którym się znajdowało, kazał natychmiast wyciąć krzaki około źródła gęsto zarosłe i przez swój cień wielką wilgoć sprawującą, dał potokowi blisko płynącemu ile możności odległy kierunek, wybudował mały domek, i właśnie myślał o tem, jakimby sposobem ów nieoszacowany dar natury, w stanie dzikości przeciw tyle złemu od nięj przeznaczony, do większej doskonałości przyprowadzić można; gdy w roku 1796 do zachodnięj Galicyi od urzędu powołanym będąc, te niedawno nabytą własność skarbowi sprzedać musiał.

W ten czas dopiero rząd kraiowy
wziął

zung an sich dieser Baadeanstalt ernsthaft anzunehmen, und alles zu verfügen, was immer zur Vervollkommenung deren in Zukunft beitragen könnte: und wer überlegt was Krynica zu jenen Zeiten war, was es gegenwärtig ist, und dem schon fertigen Antrage gemäß, noch in Zukunft werden soll, wird nicht in Abrede bringen, daß sich unsere Hochlöbliche Landesregierung unter der väterlichen Fürsorge unsers allergnädigsten Monarchen hiedurch in den Annalen der Menschheit, und in der Geschichte unserer Staaten ein bleibendes nie vertilgbares Denkmal gegründet habe.

Auf Veranlassung der Regierung wurden wiederholte chemische Analisen des Mineralwassers vorgenommen. Die damals durch verschiedene dahin beordnete Kommissionen zum Wohl des allgemeinen Bestens in Vorschlag gebrachten Erbaulichkeiten, und Verzierungen des Ortes selbst, die dahin führenden Strassen und andere Anlagen wurden bis ißt schon größtentheils ins Werk gesetzt.

Innere Ansicht von Krynica.

Ein chinesischer zierlich aufgeführter offener Pa-

wziął wody Krynickie w swą opiekę, i zaczął się trudnić rozporządzeniem tego wszystkiego, coby tylko do przyszłego wydoskonalenia ich przyczynić się mogło: a kto tylko się nad tem zastanowi, czym Krynica była w tamtych czasach, czym jest w teraźniejszych, i czym w przyszłość według gotowych już układów być ma; ten nie zaprzeczy, że Wysokie Rządy Kraiowe oycowską troskliwością naszego najłaskawszego Monarchy o dobro ludu natchnięte, zasłużyli sobie w dziejach ludzkości i historyi Kraiu naszego na potomną i nieśmiertelną pamięć.

Za rozkazem rządu powtarzano często rozbiór chemiczny tutejszemy mineralnej wody. Owe już dawniejsze od różnych zarządu zesłanych Komissyi, dla dobra powszechnego projektowane budowle, przyozdobienie miejsca, wysypanie drogi, i inne założenia, przyszły do tych czas już powiększły części do skutku.

Widok i położenie Krynicy.

Dach Chiński na wszystkie strony

o-

Pavillon, dessen Bauart dem Kenner einen überraschenden Anblick gewähret, deckt die Hauptquelle, zu welcher drey in die Rundung gebaute Stufen herabführen. Die dem ganzen inneren Umfange nach angebrachten Bänke laden den ermüdeten Baadegast zur Ruhe ein. Der Hintergrund des Pavillons stößt an den Quellenberg, über dessen letzten searpirtten Abhang zwey zirkelförmige Gänge in den englischen Park führen, der auf dessen Fläche angebracht ist. Verschiedene von hieraus im Schatten des Nadelgehölzes nach aufwärts in schlangenförmigen Krümmungen angebrachte Gänge führen durch trefflich an manchen Orten angebrachte, mit Bänken und Tischen versehene schattichte Ruheplätze bis auf den Gipfel desselben, von woaus eben die schon angeführte südliche Gebürgekettenkette Oberungarns, und die westlichen Gipfel der hohen Tatris zum Vorschein kommen.

Das ganze Thal des Baadortes bildet heute eine lange breite Gasse, durch deren Mitte eine Allee dem Dorfe zuläuft. Rechts und links sind Wohn- und Baadhäuser, in deren

otwarty, kształtnie postawiony, którego budowa na konessora niespodziewane sprawuje wrażenie, pokrywa główne źródło, do którego po trzech w cyrkiel budowanych gradusach schodzi się. Ławki w śród całego okręgu umieszczone zapraszają sfatygowanego gościa do spoczynku. Tylina część dachu przypiera do góry źródłowój, gdzie, po nad ostatnie iéy skarpowane urwisko, formują się w cyrkiel dwie ulicę do angielskiego ogrodu prowadzące, któren na płaskim miejscu téy góry iest założonym. Różne z tąd idące wężykowate ulice, w te i w owe strone zbaczające, ciągną się co raz wyżéy w cieniu iodeł i swirków, i prowadzą pomiędzy miejsca, gdzie niegdzie przedziwne położenie mające, a dla spoczynku ławkami i stolikami opatrzone, aż na wierzchołek góry, z kąd właśnie owe zwyczaj namienione południowe pasmo gór węgierskich, i wierzchołki śniegiem pokrytych tatrów widzieć się daia.

Cała dolina, czyli miejsce kąpiel formuje po dziś dzień, długą, szeroką, przez rzodek drzewami wysadzoną i ku wsi ciągniącą się ulicę, po której prawej i lewej
stro.

deren ersteren eben so gut und bequem als in den Baadhäusern gebadet werden kann, da in diesem Jahre überall Baadkammern errichtet wurden, wo früher keine waren. In diesem Jahre ist die Einrichtung getroffen worden, daß das zum Baaden erforderliche kalte und warme Wasser in Zukunft nicht mehr wie es bisher geschah, getragen, sondern durch eigene Rinnen geleitet werde, welches dann, wie leicht ersichtlich ist, für den Badenden viel bequemer seyn wird. Es können nun leicht zu einer und der nämlichen Zeit 45 Familien im Baadeorte selbst unterbracht werden. Außer dem sind die Bauern im Dorfe ganz darnach eingerichtet, Baadlustige in ihren Häusern, zu welchem Ende sie eigene Gastzimmer haben aufzunehmen.

Der Waldstrom, der in früheren Zeiten nahe an der Quelle sein Flußbette hatte, bekam nach dem Jahre 1807 als Folge des Antrags bemeldter Kommission durch einen hinter der zweiten Reihe der Häuser auf Pilotten und Faschinen hoch aufgeführten Damm, der zugleich die Hauptstrasse bildet, eine ganz andere Richtung. Außer dem daß diese Chaussee nun die Quellen sowohl als auch alle Wohn- und Baadgebäude von den Wasserverheerungen

stronie stoia pomieszkania i łazienki. W pomieszkaniach tak dobrze i wygodnie, iak w łazienkach kompać się można, ponieważ w tym roku wszędzie izdebki do kompania tam nawet porobiono, gdzie ich pierwéy nie było. Przy tém zaprowadzono teraz ten porządek, że w przyszłość zimna i ciepła woda nie będzie, iak dotych czas, w naczyniach noszoną lecz przez rynwy sprowadzaną, co dla kąpiącego wielką stanie się wygodą. Teraz iuż 45 familii w samém miejscu łazienek o iednég porze pomieści się. Nadto i chłopi we wsi całkiem się iuż do tego przysposobili, że gości w domach swoich, a to w osobno do tego przeznaczonych izbach przyymiają.

Potok z lasu płynący, któren dawniég blisko źródła miał swé koryto, zwróconym został w roku 1807 stosownie do proiektu zwyż namienionég komissyi, za pomocą grobli na palach i faszynach po za drugi rząd domów wysoko wysypanéy, która oraz stanowi główne drogę, a oprócz tego że iest warownią dla źródeł, pomieszkań i łazienek, przeciw spuszczeniom wodnym, służy oraz, będąc

gen schützt, gewährt sie dadurch daß sie beiderseits dicht mit Bäumen besetzt ist, den Spazierenden einen sehr bequemen und angenehmen schattigen Spaziergang.

Die bisher berührten theils durch Kunst hervorgebrachten, theils von der Natur dargebotenen Anlagen gewährten wohl dem Rhyner Baadpublikum Raum genug um gemächlich Bewegung zu machen, auch wenn man den Quellenberg ersteigen wollte, manchen schattigen Spaziergang; aber es fehlte ein Ort, geschaffen für das Herz, für abwechselnde unschuldige Freuden, gesellschaftliche Unterhaltungen, ein Ort an dem ganze Gesellschaften an heißen Tagen zusammenkommen, und ohne dem Sonnenstiche ausgesetzt zu seyn, sich hätten unterhalten können.

In der Absicht nun eine solche Gegend zu finden, in der alle die gewünschten Eigenschaften zu finden wären, durchstreifte ich manche umliegende Gegenden, und fand was ich suchte.

Gleich bey der ersten Auffindung meines
wahr

z obydwu stron drzewami obsadzoną, gościom za wygodną i w cieniu tych drzew przyjemną przechadzkę.

Założenia tu wzmiankowane, częścią przez sztukę, częścią od natury saméj do skutku przyprowadzone, były w prawdzie dla publiczności krynickiéj dość obszerne, aby wygodnie dla czynienia komocyi przechodzić się mogła, a kto nie zważał na trudy i wyszedł na górę źródłową, znalazł tam w cieniu nie iednę przyjemną przechadzkę. Lecz brakowało ieszcze miejsca dla czułej duszy, dla przemiiających niewinnych uciech, dla zabaw przyjacielskich, mówię, miejsca, gdzieby podczas dni gorących, cała kompania się zeyść i przed upałem słońca schroniona, bawić się mogła.

W celu znalezienia takiego miejsca, któreby wszystkie pożądane własności w sobie zawierało, przeszedłem w zdłuż i wszérz nie iedne z przyległych okolic, i nareszcie znalazłem, czego szukałem.

Znalazszy to prawdziwie romansowe
miej-

wahrhaft romantischen Plätzchens, taufte ich solches mit dem Namen: Einsiedler. Am dritten Tage führte ich schon eine zahlreiche ansehnliche Gesellschaft hinaus, und hörte mit wahrem Entzücken das einstimmige Lob der ganzen Gesellschaft über diese so angenehme Gegend.

Eine kurze keineswegs zierlich romanhaftete, aber treuherzige Beschreibung unsers Spazierganges mag meinen Lesern ein Ideal des Ganzen machen.

Vom Baadorte an, schlugen wir die gemachte grade Skotwiner Strasse ein. Schon bey der Brettsäge blieben wir stehen. Das auf das große Sägrad herabrauschende Wasser, die mit dem schnellen Brettschneiden geschäftige Säge, und die hierbey beschäftigten Arbeiter verursachten allen Anwesenden eine angenehme Zerstreuung. Hundert Schritte weiter, sahen wir an der kunstreichen Ufersallzwähre arbeiten, über welche nach Angabe des Oberbaudirektions-Adjunkten von Burgaller der Waldstrom in drey Cascaden herabglitschen sollte. Bis ißt, als ich dieses schreibe, ist die Währe fertig, und es ist ein wahrer Zeitvertreib zu sehen, wie majestätisch das zur Brettsäge überfließt.

miejsce, nazwałem go pustelniczém. Trzeciego dnia zaprowadziłem tam liczną kompanię, i słyszałem z radością iak wszyscy prawie iednostaynym głosem chwaili tę przyjemną okolicę.

Krótkie, bez romansowéy ozdoby, lecz szczére opisanie naszéy podróży do tego miejsca, może łatwo z nim poznać czytelników.

Z łazienek udaliśmy się prosto na drogę słołwińską. Już przy tartaku zatrzymaliśmy się. Woda z szelestem na wielkie koło spadająca, piła wszybkim swym ruchu tramy przerzynająca, i robotnicy około tego zatrudnieni, to wszystko było dla przytomnych przyjemną rozrywką. O sto kroków daléy widzieliśmy pracujących o koło kunsztownego upustu, przez któren podług projektu adjunkta dyrekcyi budowniczey P. Burgaler potok w trzech ustępach spadać miał. W czasie, w którym ja to piszę, ten upust już był gotowym, i można się szczególnie rozerwać, przypatrując się, iak wspaniale woda od tar-
ta-

flüssige Wasser über den Fackbaum, von da die übrigen Abstufungen kastadenförmig herabfällt. Im angenehmen Gespräche begriffen, vergieng auch bald der noch übrige Theil dieser Straffe, bis wir an ein knapp an derselben stehendes Bauernhaus ankamen. Von dortaus führte uns ein zwischen angebaute Felder rechts sich schlingender, weiter an dem feichten grünen Ufer eines kleinen Mühlbachs fortlaufender schmaler Fußweg an ein von drey Seiten mit waldichten Bergen umgebenes Thal, an dessen Eingange die ganze Gesellschaft sich um eine daselbst befindliche Sauerquelle herumlagerte, um sich mit einem Trunke des angenehmsten Sauerwassers zu laben, welches an Güte wenig der Hauptquelle nachstehen dürfte. Nachdem uns dieser Fußweg noch über verschiedene Krümmungen eines herabrieselnden kleinen Waldbaches leitete, verband sich dieser mit einem Landwege, der durch das Thal einem über dem Berge liegenden Dorfe zuführt. In eben diesem Thale ist das angenehme, alle Erwartung überraschende Plätzchen, welches ich der stillen Umgebung wegen, den Einsiedler nannte. Es ist eine ovalrunde flache Wiese, von allen Seiten mit hohem dichten Nadelgehölze umschattet, die zu jeder Stunde des Tages hinlänglichen Schatten gewährt, und
an

taku zbywająca, przez upust na resztę ustepów na kształt kaskad spada. Rozmawiając, przebyliśmy w krótkce resztę téj drogi i zbliżyliśmy się do chłopskiéj chałupy, przy saméj drodze będącéy. Ztąd zwróciliśmy się wprawo na wązką ścieżkę, pomiędzy zasiane pola, a daléy po nad zielony płytki brzeg młynówki idącą, ta zaprowadziła nas na dolinę, którą ze trzech stron otaczają góry gęstym lasem pokryte. Na wchodzie do niéy usiadła cała kompania przy źródle kwaśnéj wody tam się znajdującym, ażeby się tym przyjemnym napojem pokrzepić, gdyż ta woda, co do dobroci, mało co od głównego źródła się różni. Idąc daléy tą ścieżką prowadzącą nas w różnych kierunkach przez strumyk z lasu się sączący, wyszliśmy na drożynę, która tą doliną idzie ku wsi za górą położonéy. W téj tedy dolinie jest to powabne, i swą pięknoscia wszelkie wyobrażenia przewyższające miejsce, które ja dla iego zaciszy pustelniczém nazwałem. Jest to okrągława równa łąka, ze wszystkich stron wysokimi i głębokimi świrkami przyozdobiona, które przez cały dzień obficie udzielają cieni. Ziednéy strony płynie

an deren einer Seite der herabrieselnde kleine
Waldbach die Anwesenden in eine zauberische
Stimmung versetzt. Dieser angenehme Spaziergang wurde gleich allgemein bekannt, und
man wetteiferte ihn recht oft zu besuchen.

Dem bestehenden Antrage gemäß soll nun
in einer Ecke dieses angenehmen Waldthales
ein kleines mit einem Strohdache versehenes
Einsiedlerhaus, oder statt dessen eine von rohen
Steinen auf Moos gewölbte Grotte hingebau
werden, welche dem der Gegend gegebenen
Namen (zum Einsiedler) ganz rechtfertigen,
und überdies im Falle eines unverhofften No
gens, den da versammelten Gästen zum Obdach
dienen wird. Hie und da wird ein Bänkehen,
über den kleinen Waldbach ein Fußsteig ange
bracht, die da befindliche Sauerquelle wird ein
Holzeinschallung erhalten, um sie von der Ver
mischung des Tagwassers zu schützen, die dahin
fahrende schöne gemachte Fahrstrasse, wird an
beiden Seiten mit Bäumen bepflanzt, und
auf diese Art in Krynica ein Spaziergang ge
schaffen, um den uns bald andere Brunnena
stalten beneiden sollen.

Dem Pächter von Krynica ist es
Pfl.

ry strumyk, którego
yś przytomnych szczególnie za
Te przyjemną przechadzkę zaraz
chnie ogłoszono, i iak na wyścigi
lzano bardzo często to miejsce.

odług projektu już zrobionego, ma
w iednym kącie téy powabnéj do-
postawiony domek pustelnika, sło-
nym dachem pokryty, lub zamiast tego
ta z nieciesanego kamienia na mchu
murowana, w ten czas ta okolica nie
claremnie nosić będzie nadane iéy naz-
isko, do pustelnika, i może bydz oraz
ogodną dla schronienia się zgromadzo-
nych gości przed niespodziewanym dę-
szczem. Tu i owdzie będzie stać ławka
do spoczynku przeznaczona, przez stru-
myk porobione będą kładki, źródło kwaś-
ne w téy okolicy się znaydujące, ocem-
browane będzie drzewem, aby nie cisne-
ła się do niego woda powierzchnia, nowo
założona piękna droga w tę miejsce pro-
wadząca, będzie z obu stron drzewami
wysadzoną, a tak utworzy się w Krynicy
miejsce spaceru, którego nam w krótcie in-
ne kąpiele zazdrościć będą.
Dzierzawca Krynicy, jest. obowią-
za-

Pflicht gemacht worden, für alle Bequemlichkeiten der Gäste zu sorgen, wozu dann auch die nahe gelegene Mäschiner Kammeral Herrschaft das ihrige dadurch beyträgt, daß sie durch weise getroffene Anstalten für die Herbeschaffung der nöthigen Lebensbedürfnisse sorget. Weiber von umliegenden Gegenden die sich mit dem Obsthandel abgeben, versehen Krynica mit dem schönsten wohlgeschmacktesten Obst allerley Art, welches sie aus Ungarn bringen.

So wie die Concurrnz der Brunnengäste beträchtlicher wird, so trachtet der Pächter durch eine Trupp-Musiker, die er gewöhnlich aus Ungarn kommen läßt, sein Baadpublikum zu zerstreuen, und solchem die Zeit ihrer Anwesenheit, durch Bälle und andere Lustbarkeiten angenehm zu machen.

Seitdem die Wege nach Krynica fahrbarer gemacht wurden, kommen auch jährlich einige Gallanterie und Glashändler daselbst an.

Eigenschaften des Krynizer Mineralwassers.

Das Wasser beider Quellen ist vollkommen klar und sehr kalt. Es perlt wenn man es

zanym starać się dla gości o wszelkie wygody. Kameralne państwo Muszyńskie w bliskości będące, równie ile możliwości ma o tém staranie, że za iego rozporządzeniem potrzebne żywności dostarczane bywaia. Kobięty z przyległych okolic owo-
cem handlujące, opatruią Krynice w naj-
piękniejsze i najsmaczniejsze owoce,
rozmaitego gatunku, które z Węgier dono-
szą.

Co roku, iak tylko liczba gości się powiększa, stara się dzierzawca o muzykę która zazwyczaj z Węgier przybywa, aby publiczność zabawić, i czas ię prze-
bywania w kąpielach przez bale i inne rozrywki przyjemnym uczynić.

Od tego czasu, iak drogę do Krynicy poprawiono, przybywaią tu także corocznie kupcy z różnemi towarami.

Własności Wody mineralnéy Krynickiéy.

Woda w obu źródłach iest doskona-
le czystą i mocno zimną. Musie, kiedy
się

es in ein Glas gießt, und die Perlen setzen sich in dem ganzen innern Umfange am Glase an. Der Geschmack ist etwas prickelnd säuerlich, angenehm erquickend, und läßt einen etwas dintenhaften Nachgeschmack zurück. Es verursacht eine leichte Berausung. Mit Wein Zucker und Zitronensaft brauset es stark auf. In seinem Becken sprudelt es mit Heftigkeit und einem schon aus einer beträchtlichen Entfernung vernehmbaren zischenden Brausen empor, als ob es der größten Siedehitze ausgesetzt wäre. Ueber den Wasserspiegel gehaltene Vögel sterben bald ab. An den Seitenwänden des Beckens sowohl, als in den Kanälen, welche das Wasser in die Behälter führen, aus denen es zum Baden verwendet wird, setzt es einen orangegelben Bodensatz ab, der Eisenoxyd ist, in welchem hineingelegte Tierchen und Pflanzen inkrustirt werden.

Messung der Quellen.

Da beyde Sauerquellen nach der Angabe des Oberbaudirektions, Adjunkten von Bürgaller als Krynizer Bauführers im Jahre 1812 Verschallungen vom Lerchenbaumholz erhielten durch welche kein Tropfen Wasser durchsickern kann, so läßt sich nicht denken, daß etwas von

się w szklanę leie, a perełki iéy osiadają w środku całej obietności szklanki. Smak ma nieco szczypiący, przyjemnie kwaskowaty i ożywiający, a zostawia po sobie w ustach coś ściągającego do atramentu podobnego. Ma własność lekko upoiającą. Z winem, cukrem i sokiem cytrynowym burzy się mocno. W swęczy wytryskając, kłębie się gwałtownie, i w znaczney odległości słyhać już szyczące iéy burzenie się, iak gdyby przy największym wrzała ogniu. Ptak nad iéy powierzchnią trzymany, wkrótce umiera. Po bokach czaszy i kanałów, któremi idzie do studzien, a z tąd bierze się na kąpiele, widzieć się daie pomarańczowo - żółty osad, któren iest niedokwasem żelaza i którym powleczone bywają robaczki lub rośliny w nim zanurzone.

Wymiar źródeł.

Ponieważ z rozporządzenia Adjunkta Dyrekcyi budowniczey P. Burgaler zawiadującego w roku 1812 budową w Krynicy, diano w obédwoch kwaśnych źródłach, cembrowanie z drzewa modrzeiowego, przez króre ani kropla wody przecisnąć się

von dem Mineralwasser verlohren gehen könnte, wie solches der Fall war, so lange das Wasser, nur wie gewöhnliche Brünne, in Pflastersteinen bewahrt gewesen. Eben dadurch und noch mehr durch die Anlegung vieler unterirdischer Kanäle wird die Vermischung des Tag oder süßen Quellenwassers verhindert, weil solches mittelst der Seitenkanäle in den Hauptkanal geleitet wird.

Es läßt sich nun mit einiger Sicherheit die Berechnung anstellen, wie viel Wasser beyde Quellen, in einer bestimmten Zeit liefern.

Die am 14ten September d. J. vorgenommenen Messungen beyder Quellen, und des Wasserreservoirs liefern nachstehende Resultate.

Messung der Hauptquelle.

Die Tiefe dieser Quelle, vom Boden bis zum Ausflusse, beträgt 26 $\frac{1}{2}$ Zoll. Der Durchmesser des Wasserspiegels 3 Schuh 9 Zoll. Diese Quelle wurde bis auf den Grund ausgeschöpft, und das Steigen des Wassers von 2 zu 2 Minuten berechnet. Dem

się nie może, niepodobna więc wnosić, ażeby którendy bądź uchodzić miała, iak pierwéy się działo, dopóki tylko, na kształt pospolitych studzien, brukowym kamieniem obmurowaną była Tym sposobem, a tymci bardziéy przez założenie wielu podziemnych kanałów, zapobieżono temu, aby wody powierzchni, lub ze słodkich źródeł sączące się, nie mieszały się z tém ż z dłem, i ściagały się za pomocą pomniejszych kanałów do kanału głównego.

Zdaie się więc, że z pewnością wyrachować można, ile wody obadwa źródła w pewnym czasie wydaia.

Dnia 14go Września 1815 przedsięwzięty był wymiar obu źródeł i studni, a oto następujące są iego wypadki.

Wymiar głównego źródła.

Głębokość tego źródła od dna aż do odchodu wynosi 16 $\frac{1}{2}$ cali. Dyameter powierzchni wody 3 stopy 9 cali. Wyczerpawszy źródło aż do samego dna, rachowano ile od 2 do 2 minut wody przybywało.

W

Dem zu Folge stieg solches

in den ersten	2	Minuten	4	Zoll
— 2ten	2	—	4	—
— 3ten	2	—	5	—
— 4ten	2	—	5	—
— 5ten	2	—	3 $\frac{3}{4}$	—
— 6ten	2	—	2 $\frac{3}{4}$	—
in den letzten	1 $\frac{1}{2}$	—	2	—

Sie füllte sich also in . 13 $\frac{1}{2}$ — 26 $\frac{1}{2}$ —

Messung der Nebenquelle.

Die Tiefe dieser Quelle vom Boden bis zum Ausstosse beträgt 26 Zoll. Der Durchmesser des Wasserspiegels 4 Schuh 9 Zoll. Sie wurde ebenfalls bis auf den Boden ausgeschöpft, und das Steigen des Wassers, weil solches hier langsamer steigt, von 3 zu 3 Minuten berechnet.

Es stieg also in den ersten	3	Minuten	4	Zoll
— 2ten	3	—	4	—
— 3ten	3	—	4	—
— 4ten	3	—	3	—
— 5ten	3	—	3	—
— 6ten	3	—	2 $\frac{3}{4}$	—
— 7ten	3	—	2	—
— 8ten	3	—	1 $\frac{3}{4}$	—
in den letzten	2	—	1 $\frac{1}{2}$	—

Sie füllte sich also in . 26 Minuten 26 $\frac{1}{2}$ —

W pierwszych	2	minutach	przybyło	4 cale.
w drugich	2	—	—	4 —
w trzecich	2	—	—	5 —
w czwartych	2	—	—	5 —
w piątych	2	—	—	$3\frac{3}{4}$ —
w szóstych	2	—	—	$2\frac{3}{4}$ —
w ostatniéy	$1\frac{1}{2}$	minucie	—	2 —
więc w	$13\frac{1}{2}$	minutach	przybyło	$26\frac{1}{2}$ cali

Wymiar pobocznego źródła.

Głębokość iego wynosi od dna aż do odchodu 26 cali. Dyameter powierzchni wody 4 stóp 9 cali. Tak iak pierwsze źródło wyczerpano go do samego spodu i mierzano wodę, tu wolniéy przybywająca od 3 do 3 minut.

W piérwszych	3	minutach	przybyło	4 cale
w drugich	3	—	—	4 —
w trzecich	3	—	—	4 —
w czwartych	3	—	—	3 —
w piątych	3	—	—	3 —
w szóstych	3	—	—	$2\frac{3}{4}$ —
w siódmych	3	—	—	2 —
w ósmych	3	—	—	$1\frac{3}{4}$ —
w ostatnich	2	—	—	$1\frac{1}{2}$ —

w 26 minutach przybyło 26 cali
Wy-

Berechnung der während einer bestimmten Zeit aus beyden Quellen dem Schooße der Erde entquillenden Menge des Wassers, in Bezug auf die an einem Tage zu erhaltende Anzahl der Bäder.

Zu diesem Ende wurde der unterirdische Kanal, welcher das Wasser in die beiden in den Baadhäusern sich befindlichen Behälter leitet, genau verstopft, wodurch das Wasser beyder Quellen bloß allein in den Hauptreservoir einlief. Ein Gefäß welches genau 106 Quart enthielt, wurde unter den Ausstoß gehalten, dieses füllte sich in zwey Minuten.

Wenn 2 Minuten 106 Quart liefern, so liefert eine Stunde 3180 Quart oder 795 Garnez. In einem Tage oder 24 Stunden werden nun erhalten 19080 Garnez. Zu einem Baade 40 Garnez gerechnet, so können täglich 477 Bäder verfertigt werden.

Doctor Kensch berechnete die den Biliner Quellen täglich entspringende Menge des Wassers auf Pfunde. Seiner Angabe nach, beläuft sich die Menge des an einem Tage dem Schooße der Erde entquillenden Mineralwassers auf 26929 Pfund, in einem Jahre auf 9,829,085 Pfund.

Wyrachowanie ilości wody w pewnym czasie z obédwóch źródeł wytryskaiący, względnie co do codziennéy liczby kąpiel.

Dla uskutecznienia tego przedsięwzięcia zatkał się kanał podziemny, który prowadzi wodę do dwóch studzien w łazienkach się znajdujących, a woda z obu źródeł napełniła tylko główną studnię. Przy odchodzie trzymano naczynię 106 kwart w sobie zawieraiące, które się w dwóch minutach napełniło.

Jeżeli w dwóch minutach otrzymuie się 106 kwart wody, więc w godzinie otrzyma się 3180 kwart, czyli 795 garcy, a w iednym dniu, czyli we 24 godzin 16080 garcy. Rachuiąc zaś na iedną kąpiel 40 garcy, można mieć codziennie 477 kąpiel.

Doktor Reusz rachował ilość wody z Bilińskiego źródła codziennie się wydobywaiący na funty, i podług iego domosień, wynosi ta codzienna ilość 26929 funtów, a w iednym roku 9,829,055 funtów.
Na-

Wenn unsere Krznizer Mineralquellen in einem Tage 19080 Garnez liefern, so kommt auf ein Jahr ein Quantum von 6,864,200 Garnez heraus. Ein Quart des Krznizer Mineralwassers wiegt genau $57\frac{1}{2}$ Loth 1 Quin-
tel, so wiegt ein Garnez 7 Pfund 8 Loth. Das nun jährlich entquillende Krznizer Mineralwas-
ser von 6864203 Garnez, gibt dann ein Gewicht von 49,666,764 Wiener Pfunden. Ein günstiger und großer Abstand von jenen der Bilsner Sauerbrünne.

Bestandtheile dieses Wassers.

Da ich meinem Satze getreu bleiben, und dieses Buch nicht für Chemiker schreiben will, so glaube ich nicht unrecht zu thun, wenn ich statt einer ganzen Abhandlung von chemischen Ana-
lysen, worüber die meisten meiner Leser Lange-
weile bekommen könnten, nur hier den sum-
marischen Auszug, der vom Doktor und Pro-
fessor Schultes durch chemische Operationen auf-
gefundenen Bestandtheile anführe.

Resultat der Analyse des Krznizer Wassers.

Denen Operationen zu Folge enthält ein
Kubitzoll des Krznizerwassers 1, 62 Kubit-
zolle Kohlensäure, und 100 Kubitzoll ent-
halten folglich 162 Kubitzolle Kohlensau-
ren

Nasze Krynickie mineralne źródła wydają, iak wyżej mówiono, codziennie 19080 garcy, a zatem przez cały rok 6,864,200 garcy. Jedna kwarta Krynickiéy wody waży prawie $57\frac{1}{2}$ łótów i 1 kwintel, więc garniec waży 7 funtów 8 łótów, coroczna tedy ilość 6,864.200 garcy, uczyni 49,666,764 funtów. Co wielką stanowi różnicę, pomiędzy Krynickimi i Bilińskimi źródłami.

Części składające tę wodę.

Chcąc dotrzymać słowa, i niepisać dla chemików, zdaie mi się, że niewykrocze w téy mierze, ieżeli zamiast długiéy rozprawy o rozbiórze chemicznym téy wody, któraby większą część czytelników znudziła; tylko summaryczny zbiór części iéy składu, przez Doktora i Professora Schultes, za pomocą chemicznych działań odkrytych, przytoczę.

Rozbiór Krynickiéy wody.

Jeden cal kubiczny wody Krynickiéy zawiera w sobie 162 cali kubicznych kwasu węglowego, więc 100 cali kubicznych wody zawierają w sobie 162 cali kubicznych

ren Gases: eine Stärke, die von dem berühmten Pyrmönter Wasser kaum übertroffen wird, und alle übrigen Sauerbrunnen zu Selzers, Spa, Schwalheim, Tachingen, Bilin, Eger bey weitem übertrifft.

Nach seiner Angabe sind also nach einem Mittelverhältnisse dreyer angestellten Analysen, außer 45,3 Kubikzollen an kohlensauren Gase, in einem Pfunde des Krynitzer Minerals.

Extraktivstoff	0, 18. Grane.
Kochsalzsaurer Kalk	0, 37. —
Kochsalzsaures Natron	0, 61. —
Kohlensaures Natron	1, 28. —
Kohlensauren Kalk	12, 16. —
Kohlensaures Eisen	0, 33. —
Kieselerde	0, 17. —
Erdharziger Stoff	0, 32. —
	Krs

ných gazu kwasu węglowego. Z tad pochodzi iey moc, którą ledwie owa sławna Pyrmontska woda przewyższa, a którey wszystkie inne kwaśne wody w Selters, Spa, Schwalheim, Faschingen, Bilin i Eger nie wyrównywiają.

Podług relacyi zwyż namienionego Doktora Schultes i wziętęy średnięy proporcyy z trzech uskuteczniionych rozbiórów wypadło, że oprócz 45,3 kubicznych cali gazu kwasu węglowego, w iednym funcie wody Krynickiēy zawiera się:

Pierwiastku ekstraktowego

(principium extractivum
extractiv stoff) . . . 0, 18. granów

Solanu wapiennego (murias

calcis) . . . 0, 37. —

Solanu sody (murias sodæ) 0, 61. —

Węglanu sody (carbonas

sodæ) . . . 1, 28. —

Węglanu wapiennego (car-

bonas calcis) . . . 12, 16. —

Węglanu żelaza (carbonas

ferri) . . . 0, 33. —

Krzemionki . . . 0, 17. —

Ziemno-żywicznéy materyi 0, 32. —

Roz-

Kohlensaures Eisen	7,	1.	Grane.
Kieselerde	7,	4.	—
Erdbarziger Stoff	1,	8.	—
	93,	84.	—

Verlust an Kohlensauren Gase 6, 16. Grane.

Heilkräfte.

In Bezug auf die oben angeführte chemische Analyse unsers Mineralwassers läßt sich mit Gewißheit bestimmen, daß solches unter den stärkenden Heilplan gehöre, und folglich in allen den Krankheiten mit großem Nutzen gebraucht werden kann, welchen eine allgemeine Schwäche und Schlappheit der festen Theile, und eine zu große Erregbarkeit des Nervensystems zu Grunde liegt.

Vorzüglich wirksam zeigt sich daher unser Sauerbrunn. itens, in allen Uebeln welche von geschwächten Verdauungswegen herrühren. Dahin gehören verlohrene Eßlust, Magendrücken nach genossenen Speisen, Sodbrennen, Magenkrämpfe, Flatulenzen, habituelle Diarhoe, Ekel,
Er

Węglanu wapiennego	. 77, 9.	—
Węglanu żelaza	. . . 7, 1.	—
Krzemionki	. . . 7, 4.	—
Ziemno-żywiczny materii	1, 8.	—
	93, 84.	
Ubyło więc gazu kwasu		
węglowego	. . . 6, 16.	

Moc uzdrawiająca.

Zapatrzywszy się na wyżej wyszczególniony rozbiór naszej wody mineralnej, z pewnością twierdzić można, iż jest jednym z najdzielniejszych leczenia środków, a zatem we wszystkich tych chorobach pomocną być może, które z osłabienia i zbytecznego rozwolnienia wszystkich ogólnie stałych części ciała, tudzież z nadzwyczajnego drażnienia systemu nerwowego pochodzą.

Szczególnie zaś skutkująca jest nasza kwaśna woda: 1. We wszystkich chorobach, które z osłabienia żołądka i innych wnętrzności do trawienia przeznaczonych, pochodzą. Iako to: utracenie apetytu, parcie żołądkowe po używaniu potraw,

zga-

Erbrechen. In der Migräne mit einer obwaltenden Säure in den ersten Wegen.

Eine Dame, die 6 Jahre der Migräne unterworfen war, während welcher Zeitfrist sie beynahe wöchentlich von diesem Uebel ergriffen wurde, wobey sie jedesmal die kurz vorher genossenen Speisen ganz und unverdaut, mit einer Menge der säuersten Feuchtigkeiten durch das Erbrechen von sich gab, besuchte im Sommer 1813 auf mein Anrathen Krynica, trank das Wasser, und baadete in solchem, mit dem besten Erfolge. Sie wurde in der Folge viel seltner von dem Uebel befallen, und die Anfälle waren viel leichter. Im verflossenen Sommer wiederholte sie die nemliche Kur mit einem noch besseren Erfolge.

Ein in dem izzigen Kdnigreiche Pohlen begüthter Edelmann, besuchte seit mehreren Jahren verschiedene Baadeanstalten. Zuletzt den Pirmonter Sauerbrunn. In diesem Sommer kam er nach Krynica. Er mußte von dem Wagen in sein Bette getragen werden. Ich wurde zu ihm gebeten, und traf bey'm Eintritt in das Zimmer das Original eines wahren Hy-

zgaga, kurcz żołądka, wzdymanie, wko-
rzeniona dyarya, obrzydliwość, womity.
W bolu głowy (migrenie), kiedy przy-
tym kwas żołądek obciąża.

Pewna dama, która przez sześć lat
cierpiała ból głowy (migrenę) i w prze-
ciągu tego czasu właśnie co tydzień pod-
padała téy słabości, a każdego razu,
wszystko, co tylko przed tą porą jadła,
w całości, niestrawione i z wielką ilością
naykwaśniejszy materyi zmieszane, wy-
rzucała, odwiedziła w lecie 1813 roku
Krynice z moiey rady, piła wodę i ką-
pała się z tak pożądanym skutkiem, że
co raz rzadziéy zapadała w tę słabość i
lżeysze do zniesienia miewała paroxy-
zmy. Przeszłego lata powtórzyła tę ku-
rację i ieszcze lepszych doznała skutków.

Pewny obywatel terazniejszyego kró-
lestwa Polskiego odwiedzał od kilku lat
różne kąpiele, na ostatku wody Pyr-
montskie. Tego lata przybył do Kryni-
cy. Prosto z pojazdu zaniecono go do
łóżka. Proszono mię do niego, a wszedłszy
tylko do pokoju, ujrzałem prawdziwy
obraz hypokondryka. Obłożony lekar-
skie-

hypochondriker. Umgeben mit medizinischen Büchern, mit Tropfen, Mixturen und Linimenten erzählte er mir den ganzen Verlauf seiner langwierigen Krankheit mit allen möglichen Symptomen, und recitirte mir nach der Reihe, alle die dagegen von verschiedenen Aerzten verschriebenen Rezeptsformeln, mit einer Genauigkeit her, als ob er solche aus einem Buche herausläse.

Dieser Hypochondriker, der zugleich an einer außerordentlichen Schwäche an den Füßen litt, bekam während dem langjährigen Verlaufe seiner Krankheit oft ein Erbrechen, welches ihn mehr als hundert auch hundertfünfzig mal in einem Tage quälte, wobey immer mit äußerst schmerzhaften Magen und Gedärmlkrämpfen eine Menge sauren Wassers heraus gebrochen wurde.

Die Trink- und Baadekur in Pyrmont that ihm vortreflich, noch besser aber wirkte unser Krynicer Sauerbrunn. Er konnte in einigen Tagen schon herum gehen, wurde lebhafter, und bekam Appetit. Sein Erbrechen blieb aus. Verschiedene in der Diät vor sich gegangene der Brunnenkur ganz entgegen gesetzte Fehler brachten ihm jedoch sein Uebel wieder zurück, und

skiem i książkami, kroplami, mixturami, maściami i t. p. opowiadał mi całą historię swę i już tak długo trwającę choroby z wyszczególnieniem wszystkich ię symptomatów i wszystkich recept iedne po drugię przeciw temu złemu zapisywanych, w takim porządku, iak gdyby ię z reiestru czytał.

Hypokondryk ten cierpiał oraz niezmierną słabość w nogach, i w przeciągu téy iego wieloletnię choroby porywały go częste wromity, które go sto lub sto pięćdziesiąt razy w iednym dniu napadały, czuł przytém mocno bolesne kurczenie żołądka i kiszek i wyrzucał wielką ilość kwasu.

Picie wody i kąpiele w Pyrmoncie były mu dziwnie pomocne, tym więcę pomagala mu nasza Krynicka woda. W kilku dniach mógł już chodzić, stał się weselszym, dostał apetytu do iedzenia i wromity całkiem ustały. Niektóre iednak przeciw dyecie i przepisom leczenia się mineralną wodą popełnione wykro-

und er verließ Krznica, jedoch mit dem Gesändnisse, daß er den übel ausgefallenen Erfolg seinem Leichtsinne zuzuschreiben habe.

2tenz. In mancherley Brustbeschwerden in der schleimichten Lungensucht, im habituellen Schleimhusten, in asthmate spasmodico (krampfhafsten Brustdampf). In allen diesen Krankheiten scheint die Kohlensäure ihre Rolle vortrefflich zu spielen.

Ein in diesem Jahre aus dem Larnover Kreise hier gewesener Geistliche, der Asthmatiker war überzeugte mich von der Wahrheit dessen.

3tenz. Gegen die fränkliche Reizbarkeit des Nervensystems, Hysterie, Hypochondrie, Schwindel, allgemeines Zittern der Glieder.

Ein auffallendes Beispiel der schnellen Wirkung unseres Mineralwassers im allgemeinen Zittern der Glieder beobachtete ich an einem, in diesem Sommer hier gewesenen zimlich hejahrten Edelmann. Das Zittern der Hände.

kroczenia, były przyczyną, że słabość jego nazad się wróciła. Wyiżdżając z Krynicy wyznał iednak, że te przeciwnie skutki, tylko swéy lekkomyślności przypisać musi.

2. W niektórych defektach piersi, w flegmistycznych suchotach, w wkorzonym flegmisrym kaszlu, w spazmatyczném dychawicy. Zdaie się, że kwas węglowy we wszystkich tych chorobach przedziwnie działa.

Pewny Ksiądz z cyrkułu Tarnowskiego, któren cierpiał dychawicę, odwiedził tego roku tuteysze kąpiele i przekonał mię o téy prawdzie.

3. Przeciw chorowitemu rozdrażnieniu nerwowego systematu, hysterycznóm słabości, hypokondryi, zawrótowi głowy, i drzeniu wszystkich członków.

Osobliwszy przykład przedkiego działania naszéy mineralnéy wody w słabości drzenia członków, widziałem tego lata na pewnym już w wieku będącym szlachcicu. Rece drzały mu tak dalece, że przy-

heiten. Hieher könnte mit Recht gezählt werden. Der weiße Fluß, der Nachtripper, nächtliche Pollutionen, Bleichsucht der Mädchen, allgemeine Disposition zu Skropheln, wobey das Assimilationsgeschäft äußerst gestöhrt ist; Würmer sowohl bey Kindern, als erwachsenen Personen.

Ich kenne nicht eine, von den mit weißen Fluß behafteten Kranken, die Krynica verlassen hätte, ohne einer augenscheinlichen Besserung oder völligen Genesung.

Im Jahre 1812 verordnete ich einer jungen Dame aus dem Böchnier Kreise die Krynicer Brunnenkur. Sie erstaunte nicht wenig als sie an einem Tage ein Stück eines abgerissenen plattgedrückten gegliederten, einem zwirnen Kräuterbändchen ähnlichen Wurm im pot à chambre gewahr wurde. Es war ein Bandwurm. Nach vollendeter Brunnenkur reiste sie ab und bald darauf versfügte ich mich in ihr Haus, wo ich ihr den 7 Ellen langen Bandwurm durch pharmaceutische Mitteln vollends vertrieb.

Beispiele von abgegangenen Würmern,
so=

bach. Pomiedzy które policzyć można: białe upławy, szczęty rznączki (gonorrhoea insons) nocne polucye, białą chorobę panienek (chlorosis), wielką skłonność do gruzołków, i gdzie iest funkcyja assymilacyi nader przeszkodzoną, robaki tak u dzieci iako też u dorosłych osób.

Nie przypominam sobie ani iednéy chory białe upławy cierpiący, która by bez oczéwistéy ulgi lub zupełnego zdrowia, wyiechać miała z Krynicy.

W roku 1812 ordynowałem pewnéy młodey damie z cyrkułu Bocheńskiego Krynickie wody. Pewnego dnia w wielkiém była podziwieniu, gdy uyrzała w nocniku urwany kawałek płaskiego, w członki podzielonego, do tasiemki kraycarowéy podobnego robaka. Był to tasiemiec (soliter). Po skonczonych kąpielach odiechała i w krótce potém powołała mię do swego domu, gdzie zapomocą aptécznych lekarstw wypędziłem z niéy całkiem siedem łokci długiego tasiemca.

Często bywają tego przykłady, że
ro-

Sowohl bey Kindern als Erwachsenen, sind nichts seltenes.

Den obersten Rang unter den stärkenden dietätischen Mitteln verdient das Krynitzer Stahlwasser.

6tenz. In jener allgemeinen Schwäche des Körpers, die gewöhnlich als Folge jugendlicher Ausschweifung zurückbleibt. Nicht minder gestärkt fühlten sich alle diejenigen, die nach mancherley lanwierig überstandenen Krankheiten, nach überstandenen Wechsel- und Nervenfebern, nach geheilten Wassersuchten, und hierauf erfolgten Entnervung, ihr Heil in Krynitz suchten. Die meisten fuhren gestärkt an Kräften, wohlgenährt, und fröhlichen Gemüths von dannen.

Frauen nach schwer überstandenen Geburthen, brauchen unsere Brunnenkur mit dem besten Erfolge. Unordentliche hauptsächlich zurückgebliebene Menstruationen stellten sich bey dem Gebrauche dieses Wassers wieder ein.

Abzehrende local-Schweisse fanden Linderung.

Den Rheumatismus unterworfenen Personen fand

robaki z dzieci i dorosłych osób wychodzą.

Wnawpierwszym rzędzie pomiędzy zmacniające dyetetyczne środki policzyć można Krynicką stalową wodę.

6. W owém ogólném osłabieniu ciała, które pospolicie po młodości rozwieźle przepedzonéy następuje, po odbytych długo trwających chorobach, iako to: zimnéy czyli przemiiłaiący i nerwowéy febrze, po uleczonéy puchlinie, laksacyach i ztąd wynikaiącym osłabieniu nerwów. Większa część takich chorych ulgi w Krynicy szukaiących, odiechła z tąd zmocnioną, w dobréy tuszy, i wesółego umysłu.

Kobiétom po odprawionych ciężkich porodach, służą te wody iak naylepiéy. Nieporządna a osobliwie zatrzymana regularność miesięczna powraca, używając tę wodę, do swego porządku.

W potach mieyscównych niszczących, sprawuie ulgę.

Osoby reumatyzm cierpiące doświadczają

fanden nach jedesmaligen Gebrauche der Brunnenkur große Besserung, nur muß solche nicht während des Schmerzansfalls gebraucht werden. Beyspiele in meiner eigenen Familie überzeugten mich davon.

Eben so wirksam zeigte sich unser Sauerbrunn bey Hemorrhoidal Kranken, von schwächer und erschlappter körperlichen Beschaffenheit.

7. Den unfruchtbaren Frauen ist der Kryniger Sauerbrunn schon seit jeher als ein spezifisches Mittel bekannt. Ich kenne selbst einige Frauen, die mehrere Jahre unfruchtbar waren, nach dem Gebrauche aber dieser Brunnenkur bald das Vergnügen hatten, sich als Mütter zu sehen.

Doch da ich im Anfange schon erwähnte, daß ich dieses Buch nicht für Aerzte schreibe, hingegen meine in der Arzneywissenschaft unerfahrenen Leser nicht auf Irrwege führen möchte, so finde ich für nothwendig anzumerken, daß dieser Satz nicht als allgemein anwendbar anzusehen sey. Ich empfehle daher einer jeden Dame, die in dieser Absicht die Kryniger Brun-

czali po każdéy odbytéy kuracyi wielkiego polepszenia, tylko że niemożna iéy używać w ten czas, kiedy napadają bole. Przykłady w moiéy własnéy familii przekonały mię o tém.

Rownie skuteczną okazała się nasza kwaśna swoda dla chorych hemoroidy cierpiących, którzy są słabéy i zwątlonéy konstytucyi ciała.

7. Dla nieplodnych kobiet jest Krynicka woda już od dawna za szczególniejszy środek uznana. Ja sam znam kobiety, które przez kilka lat były nieplodnemi, a w krótcie po używaniu tych wód, miały to ukontentowanie, że zostały matkami.

Ponieważ już z początku namieniłem, iż nie piszę téy książki dla lekarzy, i niechcę czytelników w sztuce lekarskiéy nieznaomych w błędne wprowadzać mniemania; przytaczam więc tylko potrzebną tu uwagę, że ten ostatni punkt nie może być powszechnie przyiętym. Zalecam tedy każdéy damie, któraby sobie życzy-

Brunnenkur vorzunehmen willens wäre, früher ärztlichen Rath anzusprechen.

Dies wäre ein Verzeichniß jener Krankheiten, in denen dieses Wasser nach Umständen mehr oder weniger angezeigt ist. In eben dem Maße aber als es in den bisher angeführten Fällen mit größtem Vortheil gebraucht werden kann, in eben diesem Maße, kann es auch bei unkluger Anwendung wie jedes Heilmittel auf viele Krankheiten nachtheilig werden. Hieher gehören alle Verstopfungen und Verhärtungen der Eingeweide im Unterleibe, Verhärtung der Leber, der Milz, des Gefäßes, hauptsächlich nach vorausgegangenen Entzündungen dieser Theile, nach vorausgegangenen Gallen- und Wechselfiebern. Blutflüsse aller Art, bey übrigens wohlgenährten, robusten, vollblühigen Personen. Lungen- Leber-Milzsucht, eingewurzelte Sicht, Podagra u. d. mehr.

Im verflossenen Jahre wurde ein Geistlicher nach Krynitz gebracht. Er hielt an der Quelle an, und traf Anstalten zur Unterkunft. Seine Tag: auf dem offenen Wagen, sein
schwer-

czyła w tym razie używać wód Krynických, aby pierwéy poradziła się o to lekarzy.

Wyszczególniłem tu choroby w których używanie naszéy wody podług okoliczności mniéy lub więcéy jest pomocném. I równie, iak w przypadkach dotąd wyrażonych okazała się bydź wielce skuteczną tak, też używając iéy niestosownie, podobnie iak inne lekarstwa w wielu chorobach może bydź szkodliwą. Iako to: w przypadku zamulenia i ztwardzenia wnętrzości, wątroby, śledziony i kruszek, a osobliwie, ieżeli te części już przez poprzedzające zapalenia ucierpiały, po żółciowéy i zimnéy lub przemiiacéy febrze, krwotokach wszelkiego rodzaju, zwłaszcza u osób krwistych, silnych i w dobréy tuszy będących, w płucnych, wątrobowych i śledzionowych suchotach, w wkorzenionéy suchobolności (arthritis), dnie nóżnéy (podagrze) i t. p.

W przeszłym roku przywieziono do Krynicy księdza. Kazał stanąć przy źródle i żądał pomieszkania. Jego położenie w odkrytym poiezdzie, ciężki oddech

schweres schnäubendes aus der Entfernung vernehmbares Athmen, sein aufgedunsenes bleyfarbiges Gesicht, lockte mehrere Neugierige herbey. Ich ließ ihn in ein Zimmer bringen, ließ ihn auskleiden, und untersuchte ihn. Das Athemhohlen und alle übrigen Symptomen zeigten eine Brustwassersucht. Bey der ersten Befühlung des Unterleibs fiel die in ihrem ganzen Umfange ausgebreitete sehr verhärtete Leber auf. Sein übriger Bauch war stark aufgetrieben, und das außerordentliche Schwappen des Wassers in solchem, überzeigte mich auch von der Bauchwassersucht.

Er behauptete auf das Anrathen einer angesehenen Dame, die seinen kranken Zustand bemitleidete, hieher gekommen zu seyn. Meine Bemitleidung gieng dahin, daß ich ihm gerathen habe, Krynica so bald als möglich zu verlassen, wenn ihm sein Leben noch werth wäre.

In diesem Jahre kam ein 18jähriger junger Mensch nach Krynica, der im höchsten Grade lungensüchtig war. Er fing an die Brunnenkur zu gebrauchen; da ich es gewahr wurde, schickte ich ihn von hier weg. Ich erfuhr, daß er zwey Wochen darnach gestorben ist.

Ein

dech i mocne sapienie, które o podal słyhać było, nabrzmiała i zsiniała twarz; to wszystko nabawiło niektóre osoby ciekawością oglądania go. Kazałem go zaprowadzić do pokoju i rozebrać, abym go mógł opatrzyć. Oddech i wszystkie inne symptomata oznaczały puchlinę w piersiach. Dotknąwszy się brzucha, czuć było można zatwardzenie wątroby w całej ięcy obiętości. Reszta brzucha mocno była nadętą i chlupanie wody w nim znajdujący się, przekonało mię oraz i o puchlinie w brzuchu.

Wyznał, iż tu przyjechał z porady znaczney damy, która nad iego nędznym stanem ubolewała. I ia tak dalece się nad nim ulitowałem, że poradziłem mu, ieżeli ieszcze życie cokolwiek mu iest mi-łem, aby iak nayprędzey z Krynicy wy-jechał.

Przybył tu w tym roku 18 letni młodzieniec, który cierpiął płucne suchoty w naywyższym stopniu. Iak tylko go postrzegłem, natychmiast go z tad oddaliłem. Późniy dowiedziałem się, że we dwie niedziel potém umarł.

Pr-

Ein im höchsten Grade abgezehrtes dreysviertel Jahr altes Kind, wurde von seiner Mutter hieher gebracht, und es brauchte viel Mühe die Mutter zu bereden, dieses Kind nach Hause zu schicken.

Ich will also hoffen, daß man unser Krynizer Mineralwasser nicht als ein Universalmittel für alle Krankheiten ansehen, sich vielmehr vor der Dahinreise über die Anzeige des Gebrauches des Wassers und dessen Gebrauch wohl mit einem Arzte besprechen wird.

Ueber den Gebrauch des Krynizer Mineralwassers.

So häufig auch Brunnengäste mit einigen von ihren Aerzten ihnen ertheilten Instruktionen in Hinsicht des Gebrauchs der Trink- und Baadekur nach Kryniza kommen, und solche pünktlich vollziehen, so kann ich doch nicht umhin, hierüber, ohne dem ärztlichen Personale nahe treten zu wollen, einige Anmerkungen zu machen.

So kamen einige nach Kryniza mit einer
In-

Pewna matka przywiezła tu dziecko o trzech kwartałach, w naywyższym gradusie suchot będące, ledwie że ją mogłem namówić, aby z nim do domu powróciła.

Z tych powodów spodziewam się, że nikt nie chwyci się owego błędnego zdania, iak gdyby nasza Krynicka mineralna woda, miała być powszechném lekarstwem przeciw wszystkim chorobóm; lecz każdy udać się tu mający naradzi się pierwéy, z doktorem, czyli może mu być pomocną, i iak iéy używać powinien.

O używaniu Krynickiéy wody mineralnéy.

Chociaż większa część gości przybywa tu opatrzoną od swych lekarzy w przepisy picia wody i używania kąpiel tyjące się, i ściśle ię zachowuie; przecież zmuszony iestem, nieurazając tém bynajmniéy stanu lekarskiego, przytoczyć tu niektóre uwagi.

Odwiedzali Krynicę niektóre osoby,
któ-

Instrukzion von diesem Wasser nach Belieben zu trinken, mit dem Bemerkten, daß die Wirkung des Wassers von der größeren Anzahl der geleerten Gläser abhängt. Andern wurden die viertel Gläser berechnet, von denen sie alle 2 Stunden eines austrinken sollten. Ein dritter sollte mit frühem Morgen auf nüchternem Magen eine ausgiebige Menge an der Quelle trinken, ein vierter ja nur nach eingenommenem Frühstück solches behutsam, und das nur mit Milch, oder gewärmt genießen. Einer täglich eines, der andere zwey Bäder nehmen; ersterer einen Dritttheil der Baadekur mit 20, der zweite die ganze Kur mit 60 Bädern vollenden; Einer bis an das Kinn, der andere bis an den Nabel im Wasser sitzen.

Ein Brunnengast der die ihm erteilte Instrukzion übel verstanden, und überdies in seinem Hauswesen etwas sparsam war, absolvirte eine ganze Kur von 60 Bädern in 6 Tagen. Er blieb jeden Tag 10 Stunden im Baade sitzen.

D a s T r i n k e n .

Die Art und Weise Mineralwasser zu gebrauchen

którym przepisano, ażeby podług upodobania pili wodę z tym dodatkiem, że skutek téy wody zawisł od wielkiey liczby wypitych szklanek. Innym wyrażowano każdą czwartą część szklanki którą co dwie godzin tylko wypić byli powinni. Tym znowu zalecono, aby iak nayaniey przy źródle, ieszcze naczcho wielką ilość wypili wody. Innym zaś przestrzegano, aby tylko po śniadaniu i to ostrożnie z mlikiem lub odleconą ią używali. Ten iedną a ów dwie brał na dzień kąpiele, pierwszy aby tylko poprzestał na trzeciéy części, to iest 20 kąpielach, a drugi żeby odbył zupełną kuracyę i kąpał się 60 razy. Ten aż po brodę, a ów tylko po pępek siedział w wodzie.

Pewny gość, który nie musiał dobrze zrozumieć przepisanych mu reguł, i prócz tego we wszystkim zbyteczną zachowywał oszczędność, odprawił całą kuracyę, to iest wzioł 60 kąpiel w sześciu dniach. Każdego dnia siedział 10 godzin w kąpeli.

O picciu wody.

Woda mineralna różnie się używa i roz-

brauchen ist zu verschieden, und die während dem Gebrauche einer Brunnenkur sich ereignenden Nebenumstände zu manigfaltig, um mit Bestimmtheit Regeln vorschreiben zu können, nach welchen man sich bey dem Gebrauche deren richten sollte. Diese können nur am Brunnen mit einiger Gewißheit eingeholt werden.

Gleichwie in den meisten Brunnenanstalten, herrscht auch hier die nachtheilige Gewohnheit recht viel Wasser zu trinken. 15 bis 20 Gläser wurden in einem Vormittage geleert. Ich mußte Anfangs meine ganze Beredsamkeit anwenden, um die Brunnengäste von diesem Vorurtheile zurückzubringen, um ihnen zu beweisen wie nachtheilig es für die Gesundheit sey, wenn man seinen Magen zu einem Wasser - Reservoir macht. Solch ein unbesonnener Gebrauch des Wassers muß dann, wie leicht einzusehen ist, den Magen verfühlen, und ihn schwächen. Sehr leicht entsteht hierauf ein Drücken im Magen, der Appetit verliert sich, es entstehen Blähungen mit aufgetriebenem Leibe, und nicht selten Durchfälle.

Jedes Extrem verfehlt seinen Zweck, daher auch von einer in zu geringem Maaße genossenen

rozmaite zdarzają się okoliczności podczas iéy używania, dla tego nie można z pewnością przepisywać reguł, któreby w téy mierze zachowane być miały, i o których tylko u samego źródła z nie-
iaka pewnością dowiedzieć się można.

Podobnie iak w większém części wód mineralnych panuje i tu ten szkodliwy zwyczaj, aby pić iak naywięcéy wody, i pili niektórzy przedpołudniem już po 14 i 20 szklanek. Z początku musiałem użyć wszyskich sposobów perswazyi, aże-
by gości uwolnić od tego przesądu, i dowieść im, iak dalece to jest zdrowiu szkodliwém, żołądek w studnie zamieniać, że takie zbyteczne używanie wody, musi koniecznie oziębnić i osłabić żołądek, i że z tąd bardzo łatwo utracenie apetytu, wiatry wzdymające, i częstokroć laksacye pochodzą.

Wszystkie ostateczności ochybiają zamierzonego celu, tak też używanie bar-
dzo

nen Quantität, wenig oder gar keine Wirkung zu erwarten ist.

An der Quelle getrunken, ist das Wasser am wirksamsten. Personen die einen schwachen Magen haben, der zu Krämpfen geneigt ist, thun am besten, wenn sie erst nach genommenen und schon verdaulichem Frühstücke zur Trinkkur schreiten. Sie trinken von Stund zu Stund ein viertel Gläschen, machen in der Zwischenzeit eine mäßige Bewegung, und bringen es auf diese Art bis zur Mittagsstunde auf 5 oder 6 viertel Gläschen. Werden diese in den ersten Tagen gut vertragen, daß ist: entsteht kein Drücken im Magen, keine Blähungen im Unterleibe, fängt vielmehr der Appetit an sich zu verbessern, welches stets als ein Zeichen des guten Verdauens des Mineralwassers anzusehen wäre, so steige man in der Maas des Wassers, trinke solches dann in den nämlichen Zwischenräumen zu halben, und zu ganzen Gläsern.

So allgemein auch der Geschmack des Krznizer Mineralwassers als sehr angenehm und erquickend anerkannt ist; so gibt es doch Menschen besonders Damen, die einen Ekel dafür haben. Solche Damen wenn sie über-
dieß

dzo małej ilości wody, mało, lub żadnych nie obiecuje skutków.

Woda, która się się przy źródle piie jest najsukuteeczniejszą. Osobóm, słaby, lub do kurczu skłonny żołądek mającym, radziłbym, aby strawiwszy śniadanie, dopiero zaczęli pić wodę. Mogą pić co godzinę czwartą część szklanki, czyniąc w przeciągu tych godzin mierną komocye, i tym sposobem tę ilość pięć lub sześć razy do południa powtórzyć. A jeżeli w pierwszych dniach im nic nieszkodzi i ani parcia ani wiatrów nie sprawia, ale owszem apetyt naprawia, co zawsze za dowód łatwego strawienia wody mineralnej wziąć można, w ten czas stopniami powiększa się iey ilość, i piie się w tym samym przeciągu czasu po pół, a dalej po całej szklance.

Chociaż wszyscy powszechnie przyznają, że Krynicka woda ma smak przyjemny i pokrzepiający, przecieź są takie osoby, a osobliwie damy, które się nią brzydzą. Te więc damy, jeżeli prócz tego

dies noch nicht ans Wassertrinken gewöhnt sind, und denen die außerordentliche Kälte des Wassers, eine unangenehme Empfindung im Magen, Verköhlung desselben, und in manchen Fällen selbst Diarrhöe hervorbringen könnte, trinken solches mit Beymischung einer Milch, wie sie von der Kuh kommt. Dies ist auch der Fall bey solchen Individuen, die sich schwach auf der Brust fühlen. Andere genießen unser Wasser nach Umständen entweder mit gewürzten oder ungewürzten Weine.

Auch kann man hauptsächlich bey sehr reizbaren Subjekten, die die Kälte scheuen und zu Kolicken geneigt sind, kleine mit diesem Wasser gefüllte wohl verkorkte Boutellchen in ein lauwarmes Wasser halten, und dann von selben trinken. In diesem Falle trinke man nur die obere Schichte des in so einer kleinen Boutellie befindlichen Wassers, etwa bis auf die Hälfte, gieße das übrige aus, fülle sich solche wieder, und verfähre wie vorher.

Nicht minder angenehm und leichter trinkbar wird das Wasser durch die Beymischung von etwas gepulvertem Zucker.

Menschen von einer stärkeren Leibesbeschaffen-

go do picia wody nie są przyzwyczajone, a którym nadzwyczajne iéy zimno nieprzyjemne w żołądku sprawuje uczucie, i jest przyczyną oziebienia go, a czasem nawet laksacyi, mogą ią pić z mlékiém, prosto od krowy wziętym. Tę samą ostrożność mają zachować osoby, które słabość w piersiach czują. Inni zaś mogą ią używać według okoliczności z grzaném lub niegrzaném winem.

Osobom zbyt delikatnym, którzy lękają się zimna téy wody i są skłonne do kolek, można ten sposób poradzić: ażeby małe buteleczki nią napełniwszy, dobrze zatkane w letniéy wodzie trzymali i z nich dopiero tylko wierzchnią iéy część prawie do połowy wypiali, pozostałą zaś resztę całkiem wylewali, a próżne buteleczki znowu świeżą napełniali wodą.

Przyjemniejszą i łatwieyszą do picia staie się ta woda, dodawszy do niéy cokolwiek tłuczonego cukru.

Lndzie mocniejszyéy konstytucyi cia-
ta

fenheit und guten Verdauungswegen, brauchen nicht so behutsam zu Werke zu gehen, diese trinken schon frühe mit nüchtern Magen eine ansehnliche Menge des Wassers, machen inzwischen Bewegung, frühstücken dann, trinken wieder, und befinden sich wohl dabey.

Die verschiedenen Veränderungen der Luft müssen bey einer Brunnenkur nie außer Acht gelassen werden. Ganz anders wirkt das Wasser bey schönem reinen Himmel, ganz anders wieder bey rauhem kalten stürmischen Wetter.

Daß man bey erhitzten Körper von Trinken dieses eiskalten Wassers sich enthalten müsse, braucht wohl keine Erwähnung.

Es besteht ein großer Irrthum unter dem Baadpublikum, welches glaubt, daß man dieses Wasser mit dem schlechtesten Weine trinken könne. Dem Gaumen mag es schmecken; aber man beliebe zu bedenken, daß ein schlechter Wein die ohnehin geschwächten Verdauungswege kränklicher Personen noch mehr schwäche, da hingegen solches mit gutem alten Weine, während des Aufbrausens genossen, nicht nur
wie

ła i strawnego żołądka, nie mają potrzeby być tak ostrożnemi, piją oni z rana i na czczo dosyć téj wody, czynią na przemiane przechadzki, iedzą śniadanie piją znowu, i są zdrowi.

Podczas używania wód mineralnych i na odmiane powietrza uważać potrzeba inne bowiem sprawuje skutki na dniu pogodnym, a całkiem inne podczas ostrego zimnego i nawalnego powietrza.

Że, zgrzawszy się od picia téj, na kształt lodu zimnéj wody, wstrzymać się należy, niepotrzeba, zdaie się, tego dowodzić.

Błędném mniemaniem uwodzi się publiczność w kąpielach z gromadzona, sądząc, że tę wodę znaypodlejszém winem pić można. Pozwalam na to, że ma smak dość przyjemny, lecz proszę to rozważyć, że złe wino, iuż i tak osłabiony żołądek chorych osób, ieszcze więcej osłabia. Cdy przeciwnie piąc te wodę musuiącą z dobrém i starém winem
nic

wie ein guter Champagner schmecket, sondern auch die Verdauung befördert.

Das Krnizer Mineralwasser soll, wenn es gut wirkt, auch guten Appetit machen. Der Gastgeber hat immerwährend eine ungemein große Freude, seine Kurgäste bey Tische speisen zu sehen.

Die Fleischkost ist die zuträglichste. Fette Speisen, Mehlkost und Gemüse taugen nicht zur Brunnenkur.

Da der Krnizer Sauerbrunn mit Recht in die Reihe der an fixer Luft (Kohlensäure) reichsten Mineralwässer gezählet werden kann, so widerrathe ich dessen Gebrauch während dem Speisen.

So sehr auch mäßige Bewegungen des Körpers aller Art, bey dem Gebrauche dieses Wassers sehr zuträglich sind, und beynahe zur Nothwendigkeit werden, so schädlich sind excessive Bewegungen. Traurige Beispiele von übertriebener Tanzsucht, dürften wohl nichts seltenes seyn.

Das

nie tylko má smak dobrego szampana, ale oraz i strawności dopomaga.

Krynicka woda mineralna powinna, iczeli iest skuteczną pomnażać apetyt. Oberzysta tuteyszy cieszy się zawsze niezmiernie, kiedy się iedzącym przy stole przypatruie gościóm.

Mięsne potrawy są w tym razie nayzdrowsze. Tłuste zaś potrawy, leguminy i iarzyiny niezgadzaia się z używaniem wód mineralnych.

A że Krynicka kwaśna woda, pomiędzy owe w lotne powietrze czyli gaz kwasu węglowego naybogatsze mineralne wody policzona bydz może, więc nie radzę, ażeby iey pod czas iedzenia używać.

Równie iak iest pomocną wszelka mierna komocya podczas używania téy wody, tak też szkodliwém iest wszelkie zbyteczne poruszenie. Co często wydać rzaiące się smutne przykłady niepowściągnióney passyi do tańca, iuż udowodni mogą.

O

F

D a s B a a d e n.

Der größte Theil des Publikums haltet viel auf Bäder, er badet, nimmt oft 60 Bäder ohne einmal zu wissen, ob solche ihm zuträglich seyn werden, vielmehr er badet ohne zu trinken, weil er vom Baaden sich mehr Nutzen verspricht, als vom innern Gebrauche des Mineralwassers. In wie weit diese Meinung gegründet ist, möge nachstehende Bemerkung entscheiden.

Die meisten der in der Abhandlung über die Heilkräfte des Krynizer Mineralwassers angeführten Krankheitsfälle verdanken die mehr oder weniger gründlich erfolgte Heilung unstreitig der Kohlensäure, die in diesem Mineralwasser in hohem Grade enthalten ist. Diese mit den übrigen Bestandtheilen von der lieben Natur innig verbunden, bildet ein Ganzes, welches kein Scheidekünstler durch Zusammensetzung zu schaffen im Stande ist, und dessen Wirkung auf den hinfälligen Körper mehr durch das Resultat mehrjähriger an der Quelle gesammelten Beobachtungen dargestellt werden kann, als durch medizinische Argumentationen.

Die

O kąpaniu się.

Większa część publiczności wiele sobie z kąpiel obiecuje, bierze 60 kąpiel, niewiedząc nawet czyli będą iéy pomocne, co większa kąpie się, a wody nie pije, kąpiele bowiem pożytecznieyszymi bydz sądzi, a niżeli wewnętrzne używanie mineralnéy wody. Czyli to mniemanie ma iaką pewną zasadę lub nie, następująca niech rozstrzégnie uwaga.

Wątpić o tém nie można, że uleczenie chorób wyżéy umieszczonych, czyli to po części, lub całkiem iéy wykorzeniając, iest szczególnie dziełem kwasu węglowego w téy mineralnéy wodzie obficie zawartego. Naturą połączwszy ten kwas iak nayściśléy z innemi té wode składającemi częściami, uformowała całkowitą istotę, którey żaden chemik przez kombinacye utworzyć nie potrafi, a której sposób działania na zwątłone ciało ludzkie, łatwiéy z wypadków i uwag przy samém źródle przez kilka lat zbieranych, docieczonym bydz może, aniżeli z lekarskich rozpraw o tém dowiedzieć się można.

Czę-

Diese Bestandtheile nun die als Ganzes so vortrefliche Eigenschaften haben, unterliegen während dem Hizen des zum Baden erforderlichen Wassers der Veränderung, daß die Kohlensäure durch das Hizen des Wassers entflieht, und daher dieses unausweichliche Umänderungen erleidet.

Durch diese Bemerkung möchte ich jedoch nicht in den Verdacht kommen, als ob ich den Bädern alle Wirkung abläugnen wollte: ich will nur diejenigen eines andern überzeugen die den Bädern den nämlichen Wirkungskreis zuschreiben, als dem innerlichen Gebrauche.

Allerdings gehören warme Bäder aller Art, um so mehr Mineralbäder zum stärkenden Heilplan, und spielen dort, wo sie angezeigt sind, eine nicht unbedeutende Rolle.

B a u p l ä t z e.

Seit zwey Jahren sind die nächsten am Badorte in einer schönen gegen Sonnenaufgang liegenden Gegend an einander stossenden Bauerngründe auf Veranlassung der Wohlthät.
f.

Części téy wody, które będąc iednym ciałem szczególnemi szczyć się przymioty, podpadaia iednak podczas grzania wody na kąpiele téy odmianie, że kwas węglowy podczas tego grzania ulatuje, a skład wody przez to nieuchronnie popsuć się musi.

Niechciałbym iednak przez te uwagi podać się w podeyrzenie, iak gdybym kąpielom wszelkich skutków zaprzeczył. Ja tylko tych chcę o ich błędném mniemaniu przekonać, którzy tę samą moc kąpielom, co i wewnętrznemu używaniu wody, przypisuią.

Tak iest, nie inaczeý, ciepłe kąpiele wszelkiego rodzaju, a tym bardziéy kąpiele mineralne należą do wzmacniających liczenia sposobów, i tam gdzie są przepisane dość znacznie działać mogą.

O mieyscach do zabudowania.

Z rozporządzenia Przeświétnéy c. k. Kameralnéy Administracyi, nabyło kameralne Państwo Muszyńskie przez zamiane chłopskich gruntów, które styka-
iąc

f. f. Galizischen Staatsgüter Administration, von Seite der Muszhyner Kammeral Herrschaft eingetauscht, und zur Bebauung für Private bestimmt worden.

Jeder von diesen Plätzen ist so groß, daß auf solchem ein Landhaus für zwey Familien bewohnbar, sammt einem Hofe, Stallung, Wagenschoppen, und einem Gärtchen angebracht werden kann.

Die hier angeführte in diesem Jahre an der Nulle zur allgemeinen Wissenschaft angeschlagen gewesene Ankündigung, möge das Nähere aufklären.

A n k ü n d i g u n g.

Von Seiten des f. f. Kaisanderz Staatsgüter Bezirks - Inspektorats wird hiemit zur allgemeinen Wissenschaft gebracht, wienach im Grunde einer hohen Weisung in dem Baadeorte Kryniza auf der Kammeral - Herrschaft Muszhyna zur Vertheilung 26 Bauplätze wegen Erweiterung des Baadeortes geschritten werden wird.

Es werden demnach längst dem Flusse bis
an

iąc się z sobą, naybliżey łazienek na wschód słońca i w piękney okolicy są położone, i przeznaczyło je na posiedzenie osób prywatnych.

Każdy z tych gruntów iest tak obszernym, że na nim pomieszkanie wiejskie dla dwóch familii z podwórzem, stajniami, wozowniami i ogródkiem umieszczoném bydz może.

Przyłączone tu obwieszczenie, które w tym roku przy źródle dla publiczney wiadomości było przybite, dokładnię o tém uwiadomić może.

Obwieszczenie.

Ze strony c. k. kameralnego okręgowego Inspektoratu w starym Sączu podaje się ninieyszém pismém do publiczney wiadomości, iż na mocy wysokiego rozporządzenia w kąpielach Krynicy zwanych do kameralnego państwa Muszyny należących, 26 gruntów dla rozszerzenia osiadłości tamtejszych rozdanych będzie.

Te 26 Gruntów do zabudowania
prze-

an die Alleeſtraſſe, und weiters 26 Baupläze, ſo wie ſie in dem Situations-Plane angedeuſet, und an dem Terrain bereits wirklich mit numerweis bemerkten Pflocken ausgeſteckt ſind, an Bauluſtige gegen dem übergeben, daß die Bauluſtigen:

1tenſ. Von einem Joch Grundes 10 fl. W. W. in recognitionem Dominii jährlich in die Muſchiner Kammeral-Kennten zu bezahlen;

2tenſ. den Bauriß der k. k. Lemberger Staatsgüter-Adminiſtrazion wegen bauanſtandsfreier Erklärung vorzulegen, und

3tenſ. wegen Überlaſſung dieſer Baupläze, das ſchriftliche Anſuchen entweder an das k. Altſandezzer Inſpektorat, oder aber unmittelbar an die Lemberger k. k. Staatsgüter Adminiſtrazion zu überreichen haben.

Die Bauluſtigen erhalten die der Hertzſchaft Muſzyna entbehlichen Baumaterialien von Muſzyna aus, in dem tariffmäßigen Preis, ſonſt aber müſſen ſich dieſelben um das Erforderniß ſelbſt bewerben.

przeznaczonych, położone są wzdłuż rzeki, ciągną się ku drodze drzewami wysadzony, i tak dalej, iak w planie sytuacyjnym są oznaczone, a na téj przestrzeni inż w saméj rzeczy numerowanymi kołami wytknięte, i nadane będą osobóm chęć do budowania się mający pod następującemi warunkami: Aby każdy z nich

1. z każdego morga gruntu 10 ZR w W. W. in recognitionem dominii do kassy kameralnéj w Muszynie co roku opłacał;

2. rys budowli c. k. kameralnéj Administracyi do potwierdzenia wolności budowania się, podał, i

3. o nadanie mu tego gruntu, albo c. k. Inspektoratu w starym Sączu, albo też bezpośrednio c. k. kameralnéj Administracyi na piśmie prosił.

Ci którzyby się budować chcieli mogą dostać materyałów, iakie tylko kameralne Państwo Muszyna do zbycia mieć będzie, za cenę w tarifie wyznaczoną; o resztę zaś sami się starać muszą.

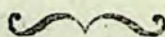
Register.

	Seite
Kryniza	14
Innere Ansicht von Kryniza	18
Eigenschaften des Krynizer Mineralwassers	32
Messung der Quellen	34
Messung der Hauptquelle	36
Messung der Nebenquelle	38
Berechnung der während einer bestimmten Zeit aus beiden Quellen dem Schooße der Erde entquillenden Menge des Wassers, in Bezug auf die an einem Tage zu erhaltende Anzahl der Bäder	40
Bestandtheile dieses Wassers	42
Resultat der Analyse des Krynizer Mineralwassers	42

R e i e s t r.

	Strona
Krynica	15
Widok i położenie Krynicy	19
Własności wody mineralnéy Krynickiéy	33
Wymiar źródeł	35
Wymiar głównego źródła	37
Wymiar pobocznego źródła	39
Wyrachowanie ilości wody w pew- nym czasie z obędwóch źródeł wy- tryskaiących, względnie co do codzien- néy liczby kąpiel	41
Części składające tę wodę	43
Rozbiór wody Krynickiéy	43
Rozbiór osadu na dnie źródeł się znayduiącego	47
Roz-	

Resultat der Analyse des Quellenbode- sazes	46
Resultat der Analyse des Baadesazes . . .	46
Heilkräfte	48
Ueber den Gebrauch des Krynizer Mine- ralwassers	68
Das Trinken	70
Das Baden	82
Baupläze	84

Rozbiór osadu w kąpielach pozostałego	47
Moc uzdrowiająca	49
O używaniu wody mineralnéy Kry- nickiéy	69
O picciu téy wody	71
O kąpaniu się	83
O miejscach do zabudowania . .	85

